

Unionens politiska ståndpunkter

# Arbetsmarknad

Maj 2025

# Innehåll

|                                                                           |    |
|---------------------------------------------------------------------------|----|
| 1. Inledning.....                                                         | 2  |
| 2. Arbetsmarknadspolitik – definition och begrepp .....                   | 3  |
| 3. Arbetsmarknadspolitikens syfte, mål och uppgift .....                  | 3  |
| 4. Arbetsmarknadspolitikens inriktning .....                              | 3  |
| 5. Arbetsmarknadspolitikens aktörer .....                                 | 5  |
| 5.1 Omställningsorganisationerna .....                                    | 5  |
| 5.2 Arbetsförmedlingen .....                                              | 5  |
| 5.3 Privata aktörer .....                                                 | 6  |
| 5.4 Kommunerna .....                                                      | 7  |
| 6. Arbetsmarknadspolitiska insatser.....                                  | 8  |
| 6.1 Förmedlingsinsatser .....                                             | 8  |
| 6.2 Utbildning.....                                                       | 9  |
| 6.3 Subventionerade anställningar .....                                   | 11 |
| 7. Alla ska ha en plats på arbetsmarknaden.....                           | 13 |
| 7.1 Utomeuropeiskt födda .....                                            | 13 |
| 7.2 Personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga .. | 15 |
| 8. Ordning och reda i arbetsmarknadspolitiken.....                        | 16 |
| Referenser .....                                                          | 18 |
| Litteratur/artiklar .....                                                 | 18 |
| Offentligt tryck .....                                                    | 19 |
| Övrigt .....                                                              | 19 |

# 1. Inledning

Arbetsmarknaden är i ständig förändring. Den pågående strukturomvandlingen, till följd av digitalisering, automatisering och klimatomställning, påverkar arbetsmarknaden i grunden. Nya jobb skapas och andra försvinner. Framför allt kommer innehållet och kraven i många arbeten att förändras. Det ställer krav på nya kompetenser hos arbetskraften.

Den svenska arbetsmarknaden fungerar i huvudsak bra. Sysselsättningsgraden är hög i ett internationellt perspektiv och de flesta som blir av med jobbet hittar ett nytt efter relativt kort tid. Samtidigt är arbetslösheten relativt hög och koncentrerad till vissa grupper. Det finns *två strukturella problem* som består oavsett konjunkturläge.

För det första är arbetsmarknaden *tudelad* med stora skillnader mellan olika grupper. Personer med utbildning och erfarenhet har en stark ställning på arbetsmarknaden, där deras kompetens efterfrågas vilket leder till låg arbetslöshet i denna grupp. Grupper utan gymnasieutbildning, utomeuropeiskt födda, personer med funktionshinder och äldre har högre arbetslöshet och svårare att få fäste på arbetsmarknaden. För det andra råder stor *kompetensbrist* i många sektorer. Arbetsgivare i både privat och offentlig sektor har svårt att rekrytera ny arbetskraft med rätt utbildning och erfarenhet. Många arbetslösa saknar helt enkelt de kompetenser som arbetsgivarna efterfrågar.<sup>1</sup>

Att stora delar av den arbetsföra befolkningen står utan arbete beror i huvudsak på två saker: *matchningsproblem* och *bristande produktivitet*. Matchningsproblem innebär att det finns en dålig överensstämmelse mellan inriktningen på de kompetenser som de arbetslösa har och de kompetenser som arbetsgivarna efterfrågar. Bristande produktivitet innebär att vissa arbetssökande saknar, eller uppfattas sakna, de grundläggande egenskaper som krävs för att vara tillräckligt produktiva ens för ett jobb med kollektivavtalets lägstalöner.<sup>2</sup>

Utan arbetskraft med rätt kompetens och hög produktivitet kan inte näringslivet producera de varor och tjänster som efterfrågas på en globaliserad och konkurrensutsatt marknad. Utan kompetent arbetskraft kan inte heller den offentliga sektorn leverera de välfärdstjänster och den samhällsnytta som landets medborgare behöver.

För att möta dessa utmaningar, och klara den globala konkurrensen, behöver arbetskraftens produktivitet och kompetens utvecklas. Det kräver en aktiv arbetsmarknadspolitik. Om Sverige ska fortsätta att konkurrera med kompetens, och inte med låga löner, behövs en arbetsmarknadspolitik som understödjer framväxten och bevarandet av kvalificerade jobb med bra löner och goda villkor.

Unionen vill se en arbetsmarknadspolitik som rustar och stärker individen att ta de jobb som finns och de nya jobb som växer fram. En arbetsmarknadspolitik som

---

<sup>1</sup> Elsa Engström (2023): Aktiv arbetsmarknadspolitik för full sysselsättning. Arena idé 2023, s.15

<sup>2</sup> Finanspolitiska rådet (2024): Svenskt finanspolitik. Finanspolitiska rådets rapport 2024, s.136.

utvecklar individens kompetens och produktivitet. En arbetsmarknadspolitik som ger trygghet under omställning och möjlighet att växa. Det kräver förändringar av den arbetsmarknadspolitik som förs idag.

Denna promemoria innehåller Unionens politiska ståndpunkter om arbetsmarknadspolitik. Fokus ligger på *aktiv arbetsmarknadspolitik*.

## 2. Arbetsmarknadspolitik – definition och begrepp

Arbetsmarknadspolitik är åtgärder som riktas direkt till arbetslösa eller till personer som löper en stor risk att bli arbetslösa. Åtgärderna syftar antingen till att förbättra sysselsättningsmöjligheterna för målgrupperna eller till att ge de arbetslösa ekonomisk ersättning under tiden i arbetslöshet. Åtgärder som är avsedda att hjälpa individer att få ett jobb klassificeras som *aktiv arbetsmarknadspolitik*, medan ekonomisk ersättning till arbetslösa klassificeras som *passiv arbetsmarknadspolitik*.<sup>3</sup>

Inom ramen för den *aktiva arbetsmarknadspolitik* finns tre former av åtgärder: Funktionsunderlättande, utbudsinriktade och efterfrågeinriktade åtgärder.

- *Funktionsunderlättande* åtgärder syftar till att få arbetsmarknaden att fungera bättre genom att matcha lediga jobb med jobbsökande, t.ex. arbetsförmedling.
- *Utbudsinriktade* åtgärder används för att öka arbetskraftens marknadsvärde, t.ex. genom arbetsmarknadsutbildning.
- *Efterfrågeinriktade*, eller sysselsättningsskapande, åtgärder avser olika former av anställningsstöd, t.ex. subventionerade anställningar.<sup>4</sup>

## 3. Arbetsmarknadspolitikens syfte, mål och uppgift

Arbetsmarknadspolitik syftar till att öka sysselsättningen, minska arbetslösheten och förbättra arbetsmarknadens funktionssätt. Den syftar även till att skapa trygghet och underlätta omställning på arbetsmarknaden. Målet för arbetsmarknadspolitik är att insatserna ska bidra till en väl fungerande arbetsmarknad. Arbetsmarknadspolitikens uppgift är att:

- Öka utbudet av anställningsbar arbetskraft
- Underlätta omställningen för både individ och samhälle
- Förhindra individers utslagning från arbetsmarknaden

## 4. Arbetsmarknadspolitikens inriktning

Den aktiva arbetsmarknadspolitik är en central del av den svenska modellen och har varit viktig för omställningen på den svenska arbetsmarknaden. Genom att skydda individer men inte jobb i strukturomvandlingar har Sverige upprätthållit sysselsättning och konkurrenskraft.

---

<sup>3</sup> Anders Björklund et al (2013): Arbetsmarknaden, s.367.

<sup>4</sup> Mattias Bengtsson & Tomas Berglund (red.) (2017): Arbetslivet, s.272.

Sverige var länge ett föregångsland vad gäller aktiv arbetsmarknadspolitik. Under ett knappt halvsekel, från 1950-talet till början av 2000-talet, satsade Sverige betydligt mer resurser på aktiv arbetsmarknadspolitik än andra jämförbara länder. Så är det inte längre.<sup>5</sup>

Under 2000-talet har det skett en successiv tillbakagång för den aktiva arbetsmarknadspolitikerna i Sverige. Regeringarna har satsat allt mindre resurser på aktiv arbetsmarknadspolitik som andel av BNP. En politik inriktad på rustande och kompetenshöjande insatser för att förbättra arbetssökandes möjligheter på arbetsmarknaden har i hög grad ersatts av en politik för att höja sökintensiteten och maximera arbetsutbudet. Dessutom har det skett en förskjutning av *vilka* insatser som prioriteras. Under 2000-talet har regeringarna lagt allt mindre resurser på utbildningsinsatser till förmån för subventionerade anställningar.<sup>6</sup>

Under den nuvarande regeringen har det skett ytterligare nedskärningar inom arbetsmarknadspolitikerna. Tyngdpunkten i regeringens sysselsättningspolitik ligger i stället på att öka det ekonomiska utbytet av arbete, bl.a. genom jobbskatteavdrag, bidragstak, aktivitetskrav och en stramare a-kassa.<sup>7</sup>

Regeringens åtgärder för att få fler i arbete har fått kritik av Finanspolitiska rådet. Rådet menar att regeringen fokuserar på fel saker vad gäller sysselsättningen. Enligt rådet är bristande ekonomiska drivkrafter inte en huvudförklaring till arbetslöshet: incitamenten att arbeta har stärkts över tid och i dagsläget lönar det sig att arbeta för de allra flesta. Rådet bedömer att utanförskapet på svensk arbetsmarknad främst beror på dels matchningsproblem, dels bristande produktivitet hos delar av de arbetslösa. Fokus i arbetsmarknadspolitikerna bör därför ligga på att åtgärda dessa problem.<sup>8</sup> Rådet framhåller även att arbetsmarknadspolitikerna behöver bli bättre på att omsätta forskningsresultat och beprövad erfarenhet i faktiska åtgärder.<sup>9</sup> Unionen delar rådets uppfattning.

***Unionen anser att:***

- Arbetsmarknadspolitikens inriktning bör förändras. Fokus bör ligga på att förbättra matchningen och att åtgärda problem med bristande produktivitet hos arbetsmarknadens svaga grupper.
- Mer uppmärksamhet bör riktas mot att öka antalet arbetslösa i yrkesutbildning och få fler subventionerade anställningar till stand.
- Åtgärder inom arbetsmarknadspolitikerna i högre grad bör bygga på forskningsresultat och beprövad erfarenhet.

---

<sup>5</sup> Johannes Lindvall (2011): Vad hände med den aktiva arbetsmarknadspolitikerna? Ekonomisk Debatt, nr 3 2011, årgång 39, s.38–45.

<sup>6</sup> Adnan Habibija (2020): Vad har hänt med den aktiva arbetsmarknadspolitikerna? Ekonomisk Debatt, nr 6 2020, årgång 48, s.8–20.

<sup>7</sup> Finanspolitiska rådet (2024): Svensk finanspolitik. Finanspolitiska rådets rapport 2024

<sup>8</sup> Finanspolitiska rådet (2024): Svensk finanspolitik. Finanspolitiska rådets rapport 2024

<sup>9</sup> Lars Heikensten & Annika Sundén, DN-debatt 2024-06-24

## 5. Arbetsmarknadspolitikens aktörer

Arbetsmarknadspolitik är en statlig och nationell angelägenhet. Staten har huvudansvar för den offentliga arbetsmarknadspolitik, men insatser utförs av flera olika aktörer. Vid sidan av den offentliga arbetsmarknadspolitik finns parternas omställningsorganisationer som utgör ett viktigt komplement. I det följande beskrivs de viktigaste aktörerna, deras funktion och Unionens ståndpunkter.

### 5.1 Omställningsorganisationerna

Omställningsorganisationerna utgör första linjens försvar inom arbetsmarknadspolitik. Genom omställningsorganisationerna erbjuds uppsagda arbetstagare stöd och hjälp i form av rådgivning, vägledning, validering m.m. Stödet finns tillgängligt både under uppsägningstiden och när arbetslösheten har blivit ett faktum. För många utgör omställningsorganisationerna ett framgångsrikt stöd och de insatser som genomförs inom ramen för parternas omställningsavtal spelar en viktig roll för den svenska arbetsmarknadspolitik.<sup>10</sup>

Många som blir uppsagda får stöttning av omställningsorganisationerna och de allra flesta hittar ett nytt jobb eller börjar studera. Genom Trygghetsöverenskommelsen och det nya omställningspaketet har parternas omställningsorganisationer fått en mer framträdande roll vad gäller omställning och kompetensförsörjning på arbetsmarknaden.

Personer som inte får ett nytt jobb eller börjar studera via omställningsorganisationerna kan skriva in sig på Arbetsförmedlingen. Idag finns brister i samverkan mellan omställningsorganisationerna och Arbetsförmedlingen, vilket påverkar individers övergång till myndigheten. För att Arbetsförmedlingen ska kunna ge individen rätt stöd behöver samverkan förstärkas.

#### ***Unionen anser att:***

- Samverkan mellan omställningsorganisationerna och Arbetsförmedlingen behöver förstärkas, särskilt vid överlämning av en individ från en omställningsorganisation till Arbetsförmedlingen.

### 5.2 Arbetsförmedlingen

Arbetsförmedlingen är förvaltningsmyndighet för arbetsmarknadspolitiska frågor och ansvarar för den statliga arbetsmarknadspolitiska verksamheten. Myndighetens huvudsakliga uppgifter framgår av förordningen (2022:811) med instruktion för Arbetsförmedlingen. Arbetsförmedlingen har ett brett uppdrag och ska bland annat verka för att förbättra arbetsmarknadens funktionssätt och stödja kompetensförsörjningen på arbetsmarknaden.<sup>11</sup>

Under de senaste åren har myndigheten genomgått mycket stora förändringar. För det första har myndigheten genomgått en omfattande digitalisering. Merparten av Arbetsförmedlingens kontakter med arbetssökande sker numera digitalt. För det andra har myndigheten genomgått kraftiga nedskärningar. Antalet anställda har minskat från 14 000 till 10 000 och hälften av lokalkontoren har lagts ner. För det

---

<sup>10</sup> Svenskt Näringsliv (2024): Vem gör vad inom arbetsmarknadspolitik?

<sup>11</sup> Förordning (2022:811) med instruktion för Arbetsförmedlingen

tredje har myndighetens förmedlingsuppdrag privatiserats och utförs numera i huvudsak av s.k. privata aktörer.

Arbetsförmedlingen står idag inför stora utmaningar. Myndigheten har mindre resurser, färre anställda och saknar lokal närvaro i många kommuner. Tillgängligheten till myndigheten upplevs som låg och tillgången till stöd, service och insatser varierar beroende på var i landet man bor. Samtidigt är behoven av arbetsmarknadspolitiska insatser mycket stora.

Trots relativt hög arbetslöshet och stora behov av aktiv arbetsmarknadspolitik använder Arbetsförmedlingen inte sina anslag fullt ut och lämnar årligen tillbaka pengar till staten. En bidragande orsak, utöver de omfattande nedskärningar som genomförts inom Arbetsförmedlingen vilket påverkat myndighetens anvisningskapacitet, är den bristande flexibiliteten mellan Arbetsförmedlingens olika anslag.<sup>12</sup>

#### ***Unionen anser att:***

- Arbetsmarknadspolitiken är en nationell angelägenhet och att staten bör ha det primära ansvaret. Arbetsförmedlingen bör därmed även fortsättningsvis ha myndighetsansvar och fatta beslut om arbetsmarknadspolitiska insatser. Arbetsförmedlingen ska ges de resurser som krävs för att myndigheten ska kunna utföra sitt uppdrag.
- Arbetssökande, oavsett bostadsort, ska ha likvärdig tillgång till grundläggande service och arbetsmarknadspolitiska insatser. Arbetsförmedlingens lokala närvaro bör därmed stärkas. För att arbetslösa ska få rätt insats i rätt tid behöver Arbetsförmedlingens anvisningskapacitet stärkas. Det kräver fler arbetsförmedlare.
- Arbetsförmedlingen bör ges ökade möjligheter att allokera sina anslag efter vad myndigheten bedömer ger de bästa arbetsmarknadspolitiska effekterna.

### **5.3 Privata aktörer**

Privata aktörer har utfört insatser inom den arbetsmarknadspolitiska verksamheten under lång tid. Arbetsförmedlingen har upphandlat arbetsmarknadsutbildning sedan mitten av 1980-talet. Sedan 2007 har Arbetsförmedlingen även anlitat kompletterande aktörer för att få arbetssökande i arbete.<sup>13</sup>

Genom reformeringen av Arbetsförmedlingen, som genomfördes mot bakgrund av Januariavtalet, har privata aktörer fått ett större utrymme inom arbetsmarknadspolitiken. Arbetsförmedlingen ska fortsatt ha myndighetsansvaret och ansvara för att det finns en välfungerande arbetsmarknadspolitisk verksamhet i hela landet, men matchande och rustande insatser ska i huvudsak utföras av fristående aktörer.

Som en del av reformeringen av Arbetsförmedlingen infördes tjänsten Rusta och matcha. Den nya tjänsten skiljde sig i viktiga avseenden från tidigare insatser där fristående leverantörer ansvarat för att stötta arbetssökande. Dels var ersättningen

---

<sup>12</sup> Finanspolitiska rådet (2024): Svensk finanspolitik. Finanspolitiska rådets rapport 2024, s.168, 172–174

<sup>13</sup> Vissa lagförslag med anledning av en reformerad arbetsmarknadspolitisk verksamhet (Ds 2021:27), s.22.

till leverantörerna i större utsträckning resultatbaserad, dels hade leverantörerna större frihet att själva utforma stödet till de arbetssökande.

Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) har genomfört en effektutvärdering av Rusta och matcha. Studien visar att de stödinsatser som gavs till arbetslösa inom Rusta och matcha var dyrare än offentliga insatser, men ledde inte till lägre arbetslöshet.<sup>14</sup> Resultaten ligger i linje med tidigare forskning som visar att fristående utförare inte överträffar offentliga i att få arbetssökande i jobb.<sup>15</sup>

Privata aktörer fyller en viktig funktion som komplement till Arbetsförmedlingen. Samtidigt är det viktigt att dra lärdom av de utvärderingar som gjorts och utforma ett system som säkerställer kvalitet och kostnadseffektivitet hos de privata aktörerna.

***Unionen anser att:***

- Privata aktörer endast ska anlitas om de levererar tjänster av högre kvalitet och till lägre kostnad jämfört med den offentliga arbetsförmedlingen, inkluderat kostnaden för upphandling, kontroll, uppföljning m.m.
- Ersättningsmodellen till de privata aktörerna ska utformas så att endast de leverantörer som tydligt bidrar till att öka övergångarna till jobb och utbildning får ersättning. Ersättningsmodellen behöver även skapa drivkrafter för de privata aktörerna att erbjuda stöd i hela landet samt ta hänsyn till deltagare med funktionsnedsättning.
- Privatiseringen av Arbetsförmedlingen bör utvärderas. Reformer inom arbetsmarknadspolitiken ska bygga på forskningsresultat och beprövad erfarenhet – inte ideologisk övertygelse.

## **5.4 Kommunerna**

Arbetsmarknadspolitiken är ett statligt ansvar, men även kommunerna bedriver insatser som på olika sätt underlättar arbetssökandes inträde på arbetsmarknaden. Kommunerna ansvarar bl.a. för insatser enligt socialtjänstlagen (2001:453) för individer som är i behov av sådant stöd och för vuxenutbildning på grundläggande och gymnasial nivå samt i form av svenska för invandrare (SFI). Kommunerna är även stora arbetsgivare och anordnar ofta arbetsmarknadspolitiska insatser som t.ex. praktik.<sup>16</sup>

Kommunernas insatser riktas i huvudsak till arbetslösa som står långt ifrån arbetsmarknaden, varav många har försörjningsstöd. De kommunala arbetsmarknadsinsatserna, såsom arbetsträning, praktik och kompetenshöjande insatser, finansieras av kommunerna och är ett frivilligt åtagande. Mot bakgrund av Arbetsförmedlingens bristande lokala närvaro har kommunerna fått ta ett allt större ansvar. Både Arbetsförmedlingen och kommunerna anser att dagens ansvarsfördelning är otidlig.

---

<sup>14</sup> IFAU (2024): En effektutvärdering av arbetsförmedling med fristående leverantörer. Rapport 2024:17

<sup>15</sup> Andreas Bergström och Lars Calmfors (red.) (2018): Framtidens arbetsförmedling, s.30.

<sup>16</sup> Ds 2021:27: Vissa lagförslag med anledning av en reformerad arbetsmarknadspolitisk verksamhet, s.41

Frågan har utretts men det råder fortsatt otydlighet, framför allt vad gäller finansiering.<sup>17</sup> Kommunerna lägger betydande resurser på arbetssökande som är i behov av försörjningsstöd samtidigt som Arbetsförmedlingen kan ha fortsatt ansvar för dessa individer. Förekomsten av två olika system som bägge innehåller planering, insatser och kontroll är inte en effektiv användning av samhällets resurser.

Kommunerna har i regel god kunskap om den lokala arbetsmarknaden och goda kontakter med det lokala näringslivet – en kunskap som Arbetsförmedlingen numera ofta saknar efter de omfattande nedskärningar som genomförts inom myndigheten. Kommunerna har därmed en viktig funktion att fylla inom arbetsmarknadspolitik.

***Unionen anser att:***

- Kommunerna bör ges större inflytande inom arbetsmarknadspolitik. Det kommunala utbildningsutbudet (Komvux, Yrkesvux m.m.) bör i större utsträckning beaktas dels vid planering av insatser för personer som står långt ifrån arbetsmarknaden, dels för att få fler arbetssökande att gå gymnasiala bristyrkesutbildningar.
- Det behöver tydliggöras vilket ansvar staten (Arbetsförmedlingen) respektive kommunerna har i arbetsmarknadspolitik, särskilt för personer som står långt från arbetsmarknaden och mottar eller kan bli mottagare av försörjningsstöd.
- Det behöver tydliggöras hur resursfördelningen mellan stat och kommun ska se ut framöver då många kommuner anser att Arbetsförmedlingen inte fullt ut använder sina befintliga resurser för att genomföra arbetsmarknadsinsatser samtidigt som kommunerna har svårt att hitta finansiering för sina insatser.

## **6. Arbetsmarknadspolitiska insatser**

Arbetsmarknadspolitik innehåller en stor mängd insatser. De arbetsmarknadspolitiska insatserna kan, lite förenklat, delas in i tre kategorier:<sup>18</sup>

- Förmedlingsinsatser
- Utbildning
- Subventionerade anställningar

Inom de tre kategorierna ryms ett stort antal enskilda insatser. I det följande beskrivs ett urval av de arbetsmarknadspolitiska insatserna samt Unionens syn på dessa.

### **6.1 Förmedlingsinsatser**

Förmedlingsinsatser består av flera olika insatser såsom vägledning, validering och matchning - klassisk förmedlingsverksamhet där den arbetslöse får stöd i sitt

---

<sup>17</sup> <https://skr.se/skr/naringslivarbetedigitalisering/arbetsmarknadsvuxenutbildning/arbetsmarknadspolitik/lokaltochregionalt.29472.html>

<sup>18</sup> Annika Sundén (2022): Yrkesutbildning löser matchningsproblemen. LO 2022.

jobbsökande och matchas mot lediga jobb.<sup>19</sup> Tidigare erbjöds förmedlingsinsatser i Arbetsförmedlingens regi. Som ett led i reformeringen av Arbetsförmedlingen upphandlas förmedlingsinsatserna numera via privata leverantörer.<sup>20</sup> Arbetsförmedlingen bedömer om förmedlingsinsatser är aktuellt för individen. När en person fått beslut om förmedlingsinsatser erbjuds individen stöd inom ramen för Rusta och matcha. Den arbetssökande väljer leverantör själv enligt lagen om valfrihet (LOV).

IFAU:s effektutvärdering visar att de stödsatser som ges till deltagarna i Rusta och matcha är betydligt dyrare än motsvande stödsatser i offentlig regi. Samtidigt leder inte Rusta och matcha till mer positiva arbetsmarknads- och utbildningsutfall för deltagarna.<sup>21</sup> Forskning visar vidare att intensiva förmedlingsinsatser, dvs förstärkt stöd och fler individuella möten med arbetsförmedlare, är särskilt viktiga för personer som står långt ifrån arbetsmarknaden.<sup>22</sup> I den arbetsmarknadspolitiska debatten har det framförts förslag om att Arbetsförmedlingen bör tillhandahålla förmedlingsinsatser i egen regi, med fokus på personer som står långt från arbetsmarknaden.<sup>23</sup>

#### ***Unionen anser att:***

- Arbetsförmedlingen bör bygga upp och tillhandahålla förmedlingsinsatser i egen regi. Insatserna bör erbjudas i hela landet och fokusera på dem som står längst ifrån arbetsmarknaden, dvs personer som varit arbetslösa i mer än 12 månader.
- Förmedlingsinsatser i privat regi bör främst riktas mot personer som står närmare arbetsmarknaden, dvs personer som riskerar långtidsarbetslöshet men ännu inte varit arbetslösa i 12 månader.
- Insatserna ska, oavsett målgrupp, vara av hög kvalitet, anpassade efter individens behov och ges åt rätt person i rätt tid.

## **6.2 Utbildning**

Inom ramen för arbetsmarknadspolitiken finns olika former av utbildningsinsatser i syfte att stärka de arbetslösas kompetens. Utbildningsinsatserna kan, lite förenklat, delas in i två kategorier: *Reguljär utbildning* och *arbetsmarknadsutbildning*.<sup>24</sup>

*Reguljär utbildning* är utbildningar inom det reguljära utbildningssystemet, såsom gymnasial yrkesutbildning på Komvux (Yrkesvux) och yrkeshögskola (YH). Under det senaste decenniet har det reguljära utbildningssystemet fått en mer

---

<sup>19</sup> IFAU (2011): Arbetsmarknadspolitikens effekter på sysselsättning och arbetslöshet – en översikt. Rapport 2011:7

<sup>20</sup> Prop. 2021/22:216 Förbättrade förutsättningar för den arbetsmarknadspolitiska verksamheten, Ds 2021:27 Vissa lagförslag med anledning av en reformerad arbetsmarknadspolitisk verksamhet

<sup>21</sup> IFAU (2024): En effektutvärdering av arbetsförmedling med fristående leverantörer. Rapport 2024:17

<sup>22</sup> IFAU (2019): Effekter av förstärkta förmedlingsinsatser. Lärdomar från en försöksverksamhet. Rapport 2019:27

<sup>23</sup> Finanspolitiska rådet (2024): Svensk finanspolitik 2024. Finanspolitiska rådets rapport 2024, s.180, Annika Sundén (2022): Yrkesutbildning löser matchningsproblemen. LO. 2022.

<sup>24</sup> Annika Sundén (2022): Yrkesutbildning löser matchningsproblemen. LO 2022.

framträdande roll i arbetsmarknadspolitiken. Därtill har Arbetsförmedlingen fått i uppdrag att öka utflödet till reguljär utbildning.<sup>25</sup> Studier visar att effekterna av reguljär utbildning, såsom Yrkesvux och Komvuxutbildningar, är tydligt positiva.<sup>26</sup>

*Arbetsmarknadsutbildning* är ett samlingsnamn för relativt korta yrkesinriktade utbildningar som ges via Arbetsförmedlingen. Arbetsmarknadsutbildningar har ett tydligt syfte: de ska dels korta arbetslöshetstiderna, dels bidra till att motverka flaskhalsar och bristsituationer på arbetsmarknaden. Arbetsmarknadsutbildningen har varit en viktig beståndsdel i den svenska arbetsmarknadspolitiken under lång tid. Studier visar att arbetsmarknadsutbildning har positiva effekter på såväl sysselsättning som inkomst.<sup>27</sup>

Trots positiva effekter är det relativt få arbetslösa som genomgår arbetsmarknadsutbildning. Under de senaste åren har omkring 5000 personer i genomsnitt per månad genomgått arbetsmarknadsutbildning, vilket kan jämföras med drygt 50 000 personer vid vissa tidpunkter under 1990-talet.<sup>28</sup> För det första beror det på *bristande flexibilitet* mellan Arbetsförmedlingens olika anslag. Det begränsar både vem och hur många som kan anvisas till utbildningarna. Insatser ges i fel omfattning, till fel arbetslös och i fel tid. För det andra beror det på *Arbetsförmedlingens strategi* som innebär att Yrkesvux har företräde framför arbetsmarknadsutbildning i arbetsmarknadspolitiken. Fler arbetslösa anvisas till Yrkesvux och de utbildningar som erbjuds inom Yrkesvux erbjuds inte inom arbetsmarknadsutbildningen. För det tredje beror det på att *upphandlingsprocesserna* ofta överklagas, vilket hämmar både omfattningen och träffsäkerheten i utbildningsutbudet.<sup>29</sup> Sammantaget leder det till att fler arbetslösa anvisas till reguljär utbildning, såsom Yrkesvux, och att färre anvisas till arbetsmarknadsutbildning. Givet arbetsmarknadsutbildningarnas positiva effekter bör fler arbetslösa genomgå arbetsmarknadsutbildning.

#### ***Unionen anser att:***

- Arbetsförmedlingen bör anvisa fler arbetslösa till utbildning, såväl arbetsmarknadsutbildning som reguljär utbildning. Utbildningsinsatserna bör riktas mot bristyrken. Insatser ska ges i rätt omfattning, till rätt arbetslös och i rätt tid.
- Utbudet av arbetsmarknadsutbildningar och antalet deltagare inom arbetsmarknadsutbildning bör öka. Det kräver större flexibilitet mellan Arbetsförmedlingens anslag, förändring av Arbetsförmedlingens strategi kring utbildning och en effektiviserad upphandlingsprocess.
- Upphandling av arbetsmarknadsutbildning bör i högre utsträckning ske i samarbete med arbetsgivare i syfte att förbättra matchningen mellan efter-

---

<sup>25</sup> Linus Liljeberg et al (2024): Gymnasial yrkesutbildning för arbetslösa. Underlagsrapport till Finanspolitiska rådet 2024.

<sup>26</sup> Finanspolitiska rådet (2024): Svensk finanspolitik 2024. Finanspolitiska rådets rapport 2024, s.166.

<sup>27</sup> IFAU (2017): Långsiktiga effekter av arbetsmarknadsutbildning. Rapport 2017:17

<sup>28</sup> Finanspolitiska rådet (2024): Svensk finanspolitik 2024. Finanspolitiska rådets rapport 2024, s.164

<sup>29</sup> Finanspolitiska rådet (2024): Svensk finanspolitik 2024. Finanspolitiska rådets rapport 2024, s.163ff.

frågan på arbetsmarknaden och den arbetssökandes arbetsmarknadsutbildning, s.k. rekryteringsutbildning.

### 6.3 Subventionerade anställningar

Subventionerade anställningar är anställningar där arbetsgivaren subventioneras för hela eller delar av lönekostnaden för den anställda. Syftet med lönesubventionerna är att stimulera arbetsgivare att anställa personer som annars har svårt att få jobb och därmed underlätta övergången till reguljära (osubventionerade) jobb. Genom att subventionera en del av lönekostnaderna kan arbetslösa, som ännu inte har tillräcklig erfarenhet eller kompetens för att motsvara den avtalsenliga lönen, få en anställning och tillägna sig erfarenhet och kompetens som stärker möjligheterna att få ett osubventionerat arbete.

Subventionerade anställningar fyller en viktig funktion för personer som står långt ifrån arbetsmarknaden. De som omfattas av insatserna är främst nyanlända, långtidsarbetslösa och personer med olika former av funktionsnedsättningar. Inom ramen för arbetsmarknadspolitiken finns flera olika former av subventionerade anställningar: introduktionsjobb, nystartsjobb, lönebidrag, etableringsjobb m.m. Lönebidrag är den vanligaste formen av stöd, följt av nystartsjobb.<sup>30</sup>

Studier visar att subventionerade anställningar har positiva arbetsmarknadseffekter. Personer som haft en subventionerad anställning får i allmänhet ett osubventionerat arbete snabbare än personer som varit öppet arbetslösa. Företag som använder stöden tenderar att ha en mer positiv sysselsättningsutveckling än andra företag som rekryterar långtidsarbetslösa.<sup>31</sup>

Samtidigt som subventionerade anställningar förbättrar *etableringen* på arbetsmarknaden bidrar regelverket och tillämpningen till *segmentering*: subventionerade anställningar är överrepresenterade i lågkvalificerade yrken i vissa specifika branscher. En bidragande orsak är det lågt satta lönetaket på 20 000 kronor per månad. Lönetaket innebär att arbetsgivaren inte får någon subvention för den del av lönen som överskrider taket.<sup>32</sup>

Subventionerade anställningar kan även ha vissa negativa samhälleliga konsekvenser, bland annat dödviktseffekter (att stöd utgår för individer som skulle ha anställts även utan stöd), undanträngningseffekter (att subventionerade anställningar tränger undan reguljära anställningar av andra personer) eller inlåsnings effekter (att stöden låser in individer i subventionerad sysselsättning längre tid än vad som är nödvändigt).<sup>33</sup>

Sammantaget bedöms de potentiella negativa effekterna av subventionerade anställningar vara begränsade i förhållande till de samhällsekonomiska fördelarna

---

<sup>30</sup> Riksrevisionen (2023): Subventionerade anställningar – att motverka fel i ett system med allvarliga risker. RiR 2023:17.

<sup>31</sup> Finanspolitiska rådet (2024): Svensk finanspolitik 2024. Finanspolitiska rådets rapport 2024, s.176

<sup>32</sup> LO (2022): Etablering eller segmentering? – En analys av systemet med subventionerade anställningar, s.4

<sup>33</sup> LO (2022): Etablering eller segmentering? – En analys av systemet med subventionerade anställningar, s.7

med att ge arbetslösa ett arbete och ett sammanhang. Subventionerade anställningar bör därför användas i större omfattning. För att undvika negativa effekter är det viktigt att subventionerna utformas på rätt sätt och riktas till rätt grupper.<sup>34</sup>

Trots att subventionerade anställningar har positiva arbetsmarknadseffekter används inte stöden i tillräckligt hög utsträckning. En bidragande orsak är att många arbetsgivare inte vill ha arbetsgivaransvaret för en person med subventionerad anställning. Finanspolitiska rådet lyfter fram två sätt för att få fler arbetsgivare att använda lönesubventioner. För det första genom att minska den initiala ”risken” för arbetsgivare som använder stöden, exempelvis genom provanställning med någon av de befintliga anställningssubventionerna eller genom att staten åtar sig arbetsgivaransvaret under en inledande fas. För det andra genom att komplettera de subventionerade anställningarna med s.k. intensiva förmedlingsinsatser från Arbetsförmedlingens sida.<sup>35</sup>

Utöver de subventionerade anställningar som redogjorts för ovan finns även etableringsjobb. Etableringsjobb, som bygger på en principöverenskommelse mellan Unionen, LO och Svenskt Näringsliv, riktas till två grupper arbetssökande: nyanlända och långtidsarbetslösa. Etableringsjobb är en tidsbegränsad anställning under max två år med rätt till utbildning under arbetstid. Målet är att etableringsjobb ska leda till en tillsvidareanställning på heltid hos arbetsgivaren. Genom etableringsjobb får arbetstagaren en kombination av lön från arbetsgivaren och ersättning från staten, så att den sammanlagda inkomsten motsvarar lägstalönen i ordinarie kollektivavtal. Kostnaden delas ungefärligt lika mellan staten och arbetsgivaren. För att en arbetsgivare ska kunna anställa en person med etableringsjobb krävs att arbetsgivaren har tecknat kollektivavtal om etableringsjobb.<sup>36</sup>

Hittills har mycket få personer anställts med etableringsjobb.<sup>37</sup> Orsakerna är flera. För det första sjösattes etableringsjobben under en lågkonjunktur med lägre efterfrågan på arbetskraft. För det andra känner många arbetsgivare inte till etableringsjobben. För det tredje har Arbetsförmedlingen inte möjlighet att anvisa arbetslösa till etableringsjobb eftersom anställningsformen dels är rättighetsstyrd<sup>38</sup>, dels ”ägs” av de parter som undertecknat principöverenskommelsen.<sup>39</sup>

#### ***Unionen anser att:***

- Subventionerade anställningar bör riktas mot avgränsade grupper och personer som står långt från arbetsmarknaden för att minimera negativa

---

<sup>34</sup> Finanspolitiska rådet (2024): Svensk finanspolitik 2024, s.177

<sup>35</sup> Finanspolitiska rådet (2024): Svensk finanspolitik 2024, s.177, DN-debatt 2024-06-24

<sup>36</sup> LO (2024): Hur funkar etableringsjobben?

<sup>37</sup> SR 2024-09-30: <https://sverigesradio.se/artikel/miljonsatsning-skulle-ge-tusen-jobb-bara-13-har-anstallts>

<sup>38</sup> En rättighetsstyrd insats innebär att Arbetsförmedlingen inte gör någon arbetsmarknadspolitisk bedömning inför beslut om insatsen. Nystartsjobb och etableringsjobb är bägge rättighetsstyrda.

<sup>39</sup> Intervju med Maria Hemström Hemmingsson, GD Arbetsförmedlingen, Samhällsvetar-podden 2024-11-27: <https://akademssr.se/post/arbetsformedlingen-maste-hitta-sin-nisch-och-malbild>

effekter, såsom dödviktseffekter, undanträngningseffekter och inläsnings-effekter

- Lönemarknaden bör höjas för att motverka segmentering till lågkvalificerade yrken och åstadkomma en bredare spridning av de subventionerade anställningarna till fler branscher och yrken, däribland tjänstemannayrken. Lönemarknaden bör även indexeras så att de följer löneutvecklingen i samhället i stort i syfte att motverka lågt satta ingångslöner och dålig löneutveckling.
- Subventionerade anställningar bör kombineras med intensiva förmedlingsinsatser från Arbetsförmedlingens sida i syfte att få fler arbetsgivare att anställa arbetslösa med lönesubvention.
- Arbetsförmedlingen bör få i uppdrag att, tillsammans Unionen, LO och Svenskt Näringsliv, genomföra en riktad informationsinsats om etableringsjobb i syfte att få fler arbetsgivare att anställa personer med etableringsjobb. Därtill bör Arbetsförmedlingen ges möjlighet att anvisa arbetslösa till etableringsjobb givet att arbetsgivaren har tecknat kollektivavtal om etableringsjobb.

## 7. Alla ska ha en plats på arbetsmarknaden

Majoriteten av de arbetslösa, omkring 75 procent, tillhör grupper som Arbetsförmedlingen bedömer har ”svag konkurrensförmåga” på arbetsmarknaden. För 15 år sedan var den andelen omkring 50 procent. Det handlar om fyra kategorier: (i) personer som saknar gymnasieutbildning, (ii) utomeuropeiskt födda, (iii) arbetslösa över 55 år, (iv) personer med funktionsnedsättning som innebär nedsatt arbetsförmåga. Dessa grupper står långt ifrån arbetsmarknaden och kräver särskilda insatser för att få ett jobb. Det gäller i synnerhet utomeuropeiskt födda och personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Här har den aktiva arbetsmarknadspolitiken en viktig roll att spela för att få fler ur dessa grupper att ta sig in på arbetsmarknaden.

### 7.1 Utomeuropeiskt födda

Integrationen på arbetsmarknaden bland utomeuropeiskt födda tar i regel lång tid. Personer ur gruppen är oftare arbetslösa, vilket gör att sysselsättningsgraden är lägre än i befolkningen som helhet. Arbetskraftsdeltagandet är samtidigt högre än i övriga befolkningen, vilket delvis kan förklaras av att i princip alla nyanlända har registrerats som arbetssökande på Arbetsförmedlingen via etableringsprogrammet. Efter ett decennium har i genomsnitt 60 procent arbetsinkomst som sin primära försörjning. Att arbetsmarknadsinträdet tar lång tid har sannolikt många förklaringar. Utomeuropeiskt födda har oftare låg eller ingen formell utbildning. Många utomeuropeiskt födda, i synnerhet kvinnor, saknar också formell arbetslivserfarenhet. Utomeuropeiskt födda har, av naturliga skäl, även sämre kunskaper i svenska och färre informella nätverk på arbetsmarknaden. Dessutom löper de större risk att utsättas för diskriminering.<sup>40</sup>

---

<sup>40</sup> Finanspolitiska rådet (2024): Svensk finanspolitik. Finanspolitiska rådets rapport 2024, s.145ff.

Nyanländas förutsättningar för etablering varierar. Etableringsprogrammet har idag en ramtid på två år, men många har behov av ytterligare insatser för att komma i arbete eller kunna påbörja reguljära studier. Det gäller i synnerhet nyanlända med kort utbildningsbakgrund och begränsad arbetslivserfarenhet. Denna grupp bör ges möjlighet till förlängd tid med etableringsinsatser.

För långtidsarbetslösa och arbetslösa med svag arbetsmarknadsförankring, som t.ex. utomeuropeiskt födda, har *intensiva förmedlingsinsatser* (det vill säga regelbundna möten och nära stöd av en arbetsförmedlare) och *tidig kontakt med en arbetsplats* stor betydelse för möjligheten att komma in på arbetsmarknaden. En framgångsrik modell som prövats, men tyvärr lagts ned, var Arbetsförmedlingens projekt *Jämställd etablering* som genomfördes 2019–2021.

Under projektet, som riktades mot nyanlända kvinnor, användes metoden *Matchning från dag 1*. Genom noggrann inventering av dels deltagarnas informella kompetens, dels arbetsgivares rekryteringsbehov matchades de arbetssökande mot en lämplig arbetsgivare. Den arbetssökande anställdes därefter med lönesubvention. I metoden ingick även språkutbildning och praktik. Utvärderingen av projektet visar på mycket goda resultat vad gäller övergång till arbete och studier. Metoden har dock inte implementerats på Arbetsförmedlingen då den bedömts vara för personalintensiv. Metoden kostade dock mindre per deltagare än privata förmedlingstjänster (Rusta och matcha, se ovan).

***Unionen anser att:***

- Arbetsförmedlingen bör implementera och tillämpa metoden *Matchning från dag 1*, riktat mot nyanlända.
- Ramtiden för etableringsprogrammet bör förlängas för nyanlända som har ett fortsatt behov av insatser för att komma i arbete eller kunna påbörja reguljära studier. Etableringsprogrammet bör dessutom göras mer flexibelt för nyanlända som står långt från arbetsmarknaden.
- Kvaliteten i etableringsuppdraget, svenska för invandrare och svenska som andra språk bör höjas.

Framgångsrik etablering bygger på att Sverige tar tillvara kompetensen, erfarenheten och potentialen hos de individer som vill starta ett nytt liv i Sverige. Det gäller i synnerhet nyanlända kvinnor med utomeuropeisk bakgrund – en grupp som länge haft svårt att komma in på arbetsmarknaden. Både sysselsättning och arbeidskraftsdeltagande är låg för gruppen utomeuropeiskt födda kvinnor. Detta gäller både jämfört med utomeuropeiskt födda män och jämfört med kvinnor födda såväl i Sverige som i andra europeiska länder. År 2020 var drygt hälften av alla utomeuropeiskt födda kvinnor i åldern 20–64 år sysselsatta, vilket kan jämföras med två tredjedelar av de utomeuropeiskt födda männen.<sup>41</sup>

Kvinnor och män ska mötas av samma förväntningar och krav på att jobba, men också ges lika möjligheter till stöd från samhällets sida. Idag är de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna för etablering på arbetsmarknaden inte jämställt fördelade.

---

<sup>41</sup> SOU 2023:24, s.16

Nyanlända kvinnor deltar i mindre utsträckning i olika arbetsförberedande insatser jämfört med nyanlända män. Kvinnor registreras senare och i lägre grad hos Arbetsförmedlingen, och de påbörjar kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare (SFI) senare än män.<sup>42</sup>

I delbetänkandet *Etablering för fler – jämställda möjligheter till integration* (SOU 2023:24) lämnas en mängd förslag som syftar till att fler utrikes födda kvinnor ska ges bättre förutsättningar att etablera sig i arbets- och samhällslivet och därmed bli självförsörjande och få ökad egenmakt. Förslagen förväntas sammantaget bidra till att förbättra möjligheterna för nyanlända invandrare, i synnerhet kvinnor, att snabbare etablera sig på arbetsmarknaden. Förslagen kan även bidra till att möta behoven av kompetensförsörjning på arbetsmarknaden och därmed bidra till sysselsättning och tillväxt.

***Unionen anser att:***

- Etableringsprogrammet bör utformas så att kvinnor och män har jämställda möjligheter till etablering. De arbetsmarknadspolitiska åtgärderna för etablering på arbetsmarknaden bör vara jämställt fördelade
- Insatserna bör fokusera på individens möjligheter samt att krav och stöd anpassas efter behov och förutsättningar
- Etableringsaktiviteter måste gå att förena med föräldraskap för såväl kvinnor som män.

## **7.2 Personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga**

Statistiska centralbyrån (SCB) har undersökt hur situationen på arbetsmarknaden ser ut för personer med funktionsnedsättning. SCB:s rapport visar att situationen för personer med funktionsnedsättning är betydligt sämre jämfört med den övriga befolkningen: sysselsättningsgraden är betydligt lägre, arbetslösheten är betydligt högre och anställningsvillkoren är mer osäkra. Därtill har var tredje person med funktionsnedsättning någon gång utsatts för diskriminering i arbetslivet. *Personer med funktionsnedsättning som innebär nedsatt arbetsförmåga* har en särskilt svag ställning på arbetsmarknaden. I denna grupp återfinns personer med fysisk, psykisk, kognitiv, intellektuell eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. I denna grupp är arbetslösheten 20 procent, vilket kan jämföras med 8 procent för befolkningen som helhet.<sup>43</sup>

En bidragande orsak till att personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga har svårt att komma in på arbetsmarknaden är *bristande stöd från Arbetsförmedlingen*. Neddragningarna på myndigheten 2019–2020 innebar att specialiststödet till personer med funktionsnedsättning minskade markant. Stödet har därefter inte byggts upp. Gruppen påverkades även negativt av nedläggningen

---

<sup>42</sup> SOU 2023:24, s.17

<sup>43</sup> SCB (2023): Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning 2022

av lokalkontor eftersom många inte har förutsättningar att använda Arbetsförmedlingens digitala tjänster.<sup>44</sup>

Effekterna av nedskärningarna på Arbetsförmedlingen märks på flera sätt. Såväl bidrag till arbetshjälpmedel som till personligt biträde och lönebidrag har minskat kraftigt över tid och stora summor oanvända medel har lämnats tillbaka till statskassan. Enligt Arbetsförmedlingens statistik från 2014–2023 får hälften så många ta del av arbetshjälpmedel idag jämfört med för tio år sedan, stödet till personligt biträde har minskat med hela 75 procent och tillgången till lönebidrag med en fjärdedel. Sammantaget har detta bidragit till att försämra arbetsmöjligheterna ytterligare för arbetssökande med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga – en grupp som redan tidigare mötte stora hinder att komma in i arbetslivet.<sup>45</sup>

***Unionen anser att:***

- Arbetsförmedlingen bör förbättra stödet till personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Arbetsförmedlingen bör få örönmärckta resurser för att kunna anställa fler specialister och handläggare i syfte att säkerställa att personer med funktionsnedsättning ges adekvat stöd
- Arbetsförmedlingen bör säkerställa lokal närvaro och erbjuda personligt stöd till personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga som inte har förutsättningar att använda myndighetens digitala tjänster
- Arbetsförmedlingen bör ges tydliga direktiv om att funktionsnedsättning ska identifieras tidigt, att stöd utifrån behov ska ges skyndsamt och att arbetshjälpmedel ska kunna provas ut före en anställning och erbjudas skyndsamt till såväl arbetssökande som personer som redan har ett arbete
- Arbetsförmedlingen bör ha ansvar för allt arbetslivsinriktat stöd för personer med funktionsnedsättning, såsom arbetshjälpmedel

## **8. Ordning och reda i arbetsmarknadspolitiken**

Subventionerade anställningar är ett viktigt arbetsmarknadspolitiskt verktyg. De kan leda till högre sysselsättning för grupper med en svag ställning på arbetsmarknaden. Samtidigt finns stora risker för missbruk och överutnyttjande. Det förekommer att arbetsgivare har många anställda med stöd i förhållande till det totala antalet anställda. I vissa fall bygger verksamheten nästan helt på anställda med lönesubvention.<sup>46</sup>

Arbetsförmedlingen betalar årligen ut omkring 20 miljarder kronor i lönesubventioner till arbetsgivare. Det är viktigt att de stora resurser som det offentliga anslår till dessa åtgärder hamnar rätt. Enligt Ekonomistyrningsverket uppgår de felaktiga

---

<sup>44</sup> Annika Sundén (2022): Yrkesutbildning löser matchningsproblemen. LO 2022, s.36.

<sup>45</sup> Funktionsrätt Sverige (2024): Skrivelse till arbetsmarknadsminister Mats Persson, november 2024.

<sup>46</sup> Delegationen mot arbetslivskriminalitet (2024): Utkast till slutbetänkande, avsnitt 6.4.4., s.122.

utbetalningarna inom nystartsjobb och lönebidrag till över 1 miljard kronor årligen.<sup>47</sup>

Felaktiga utbetalningar inom arbetsmarknadspolitiken leder till högre utgifter för staten och riskerar att skada förtroendet för den gemensamma välfärden. De riskerar också att möjliggöra systematisk och organiserad brottslighet i arbetslivet (arbetslivskriminalitet). Felaktiga beslut kan också skada konkurrensmöjligheterna för den stora majoritet av företag som agerar i enlighet med gällande regelverk. Utan en välfungerande och effektiv kontroll av regelverket riskerar de subventionerade anställningarna att underminera löner och villkor och snedvrider konkurrensen på arbetsmarknaden.

Riksrevisionen har granskat Arbetsförmedlingens kontroll av de subventionerade anställningarna. Granskningen visar att kontrollen av de subventionerade anställningarna inte är effektiv. Riksrevisionen bedömer att Arbetsförmedlingen fångar upp många av de risker som är enklare att identifiera, men brister när det kommer till mer avancerade upplägg. Riksrevisionen riktar därför ett antal rekommendationer till dels Arbetsförmedlingen, dels regeringen.<sup>48</sup>

Den svenska arbetsmarknadsmodellen bygger på att arbetsmarknadens parter reglerar lön och arbetsvillkor i kollektivavtal. Genom kollektivavtal garanteras arbetstagar rimliga löner och goda arbetsvillkor. För att modellen ska fungera behöver en så stor del av arbetsmarknaden som möjligt täckas av kollektivavtal. Det bör även gälla *alla* subventionerade anställningar. Så är det inte idag. Exempelvis omfattas inte nystartsjobb av krav på kollektivavtalsenliga villkor.

Innan Arbetsförmedlingen fattar beslut om introduktionsjobb och lönebidrag ska myndigheten dels göra en arbetsmarknadspolitisk bedömning, dels inhämta ett yttrande från berörd arbetstagarorganisation om arbetsplatsens lämplighet (s.k. samråd). Den arbetsmarknadspolitiska bedömningen syftar till att ta reda på om den arbetssökande har ett behov av insatsen och om insatsen är lämplig för den arbetssökande. Samrådet syftar till att inhämta arbetstagarorganisationernas synpunkter. Idag föregås nystartsjobb varken av arbetsmarknadspolitisk bedömning eller samråd med berörda fackförbund.

Samrådet mellan Arbetsförmedlingen och berörda fackförbund är en viktig komponent i myndighetens kontrollarbete. Genom samråden kan Arbetsförmedlingen samla in uppgifter som är värdefulla för att beslut ska fattas på goda grunder, t.ex. om lön, villkor och om arbetsgivaren i närtid har sagt upp personal. Kunskap om förhållanden på arbetsplatsen är en del av Arbetsförmedlingens beslutsunderlag när myndigheten ska säkerställa lämpliga arbetsplatser för deltagare i arbetsmarknadspolitiska program eller insatser. Ett bra beslutsunderlag är viktigt för att säkerställa att insatsen bidrar till att den arbetssökande får en varaktig etablering på arbetsmarknaden. Det är även viktigt för att se till att insatsen inte bidrar till försämrade villkor för löntagare eller skapar osund konkurrens i näringslivet.

---

<sup>47</sup> Ekonomistyrningsverket (2023): Omfattningen av felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. ESV 2023:22.

<sup>48</sup> Riksrevisionen (2023): Subventionerade anställningar – att motverka fel i ett system med allvarliga risker. RiR 2023:17

Ett väl fungerande samråd mellan Arbetsförmedlingen och fackförbunden är således mycket viktigt. Enligt Riksrevisionen finns stora brister i samrådsförfarandet mellan Arbetsförmedlingen och fackförbunden. Flera förbund inom branscher som har ett stort antal anställda med subventionerad anställning avstår helt från att yttra sig. Hanteringen är omfattande och tar stora resurser i anspråk, både från Arbetsförmedlingen och arbetstagarorganisationerna.<sup>49</sup>

För att motverka missbruk av systemet med subventionerade anställningar, och skapa ordning och reda i arbetsmarknadspolitiken, krävs ett antal förändringar.

**Unionen anser att:**

- Arbetsförmedlingen bör förbättra sitt kontrollarbete i enlighet med Riksrevisionens rekommendationer. Kontrollarbetet bör prioritera systematiska överträdelser.
- Krav på kollektivavtal, arbetsmarknadspolitisk bedömning och möjlighet till samråd med fackförbund ska gälla *samtliga* subventionerade anställningar.
- Samrådshanteringen mellan Arbetsförmedlingen och fackföreningar bör förbättras. För det första bör förfrågan om yttrande till arbetstagarorganisationerna digitaliseras. För det andra bör ett offentligt ersättningssystem för fackförbundens hantering av samråd återinföras.
- Antalet subventionerade anställningar per arbetsgivare bör begränsas för att motverka missbruk, överutnyttjande och snedvriden konkurrens.

## Referenser

### Litteratur/artiklar

Bengtsson, Mattias & Berglund, Tomas (red.) (2017): *Arbetslivet*. Lund: Studentlitteratur.

Bergström, Andreas & Calmfors, Lars (red.) (2018): *Framtidens arbetsförmedling*. Fores.

Björklund, Anders, Edin, Per-Anders, Holmlund, Bertil & Wadensjö, Eskil (2013): *Arbetsmarknaden*. Lund: Studentlitteratur.

Cheung, Maria, Egebark, Johan, Forslund, Anders, Laun, Lisa, Rödin, Magnus, Vikström, Johan (2019): *Effekter av förstärkta förmedlingsinsatser. Lärdomar från en försöksverksamhet*. IFAU Rapport 2019:27

Egebark, Johan, Laun, Lisa, Liljeberg, Linus, Rödin, Magnus, Söderström, Martin, Videnord, Emelie & Vikström, Johan (2024): *En effektutvärdering av arbetsförmedling med fristående leverantörer*. IFAU Rapport 2024:17.

Ekonomistyrningsverket (2023): *Omfattningen av felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen*. ESV 2023:22.

---

<sup>49</sup> Riksrevisionen (2023): Subventionerade anställningar – att motverka fel i ett system med allvarliga risker. RiR 2023:17

Engström, Elsa (2023): *Aktiv arbetsmarknadspolitik för full sysselsättning*. Arena idé 2023.

Finanspolitiska rådet (2024): *Svensk finanspolitik*. Finanspolitiska rådets rapport 2024.

Forslund, Anders & Vikström, Johan (2011): *Arbetsmarknadspolitikens effekter på sysselsättning och arbetslöshet – en översikt*. IFAU Rapport 2011:7

Habibija, Adnan (2020): *Vad har hänt med den aktiva arbetsmarknadspolitikerna?* Ekonomisk Debatt, nr 6 2020, årgång 48, s.8–20.

Habibija, Adnan (2022): *Etablering eller segmentering? – En analys av systemet med subventionerade anställningar*. LO 2022.

Heikensten, Lars & Sundén, Annika, Finanspolitiska rådet, DN-debatt 2024-06-24

Liljeberg, Linus, Roman, Sara & Söderström, Martin (2024): *Gymnasial yrkesutbildning för arbetslösa*. IFAU Rapport till Finanspolitiska rådet 2024/1.

Lindvall, Johannes (2011): *Vad händer med den aktiva arbetsmarknadspolitikerna?* Ekonomisk Debatt, nr 3 2011, årgång 39, s.38–45.

LO (2024): *Hur funkar etableringsjobben?* LO 2024.

Riksrevisionen (2023): *Subventionerade anställningar – att motverka fel i ett system med allvarliga risker*. RiR 2023:17.

SCB (2023): *Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning 2022*.

Sundén, Annika (2022): *Yrkesutbildning löser matchningsproblemen*. LO 2022.

Svenskt Näringsliv (2024): *Vem gör vad inom arbetsmarknadspolitikerna?*

Vikström, Johan & van den Berg, Gerard J. (2017): *Långsiktiga effekter av arbetsmarknadsutbildning*. IFAU Rapport 2017:17.

## **Offentligt tryck**

Ds 2021:27: Vissa lagförslag med anledning av en reformerad arbetsmarknadspolitik verksamhet. Arbetsmarknadsdepartementet.

Förordning (2022:811) med instruktion för Arbetsförmedlingen

Prop. 2021/22:216 Förbättrade förutsättningar för den arbetsmarknadspolitiska verksamheten

SOU 2023:24 Etablering för fler. Jämställda möjligheter till integration. Arbetsmarknadsdepartementet.

## **Övrigt**

SKR (2024-11-19): Arbetsmarknadspolitikerna lokalt och regionalt. Hämtad från SKR:s hemsida 2024-11-22

<https://skr.se/skr/naringslivarbetedigitalisering/arbetsmarknadsvuxenutbildning/arbetsmarknadspolitikeralokaltochregionalt.29472.html>

SR (2024-09-30): Miljonsatsning skulle ge tusen jobb – bara 13 har anställts. Hämtad från SR:s hemsida 2024-12-10

<https://sverigesradio.se/artikel/miljonsatsning-skulle-ge-tusen-jobb-bara-13-har-anstallts>

Akademikerförbundet SSR, Samhällsvetarpodden (2024-11-27): Arbetsförmedlingen måste hitta sin nisch och målbild. Hämtad från SSR:s hemsida 2024-12-11.

<https://akademssr.se/post/arbetsformedlingen-maste-hitta-sin-nisch-och-malbild>

Funktionsrätt Sverige (2024-11-24): Skrivelse till arbetsmarknadsminister Mats Persson, november 2024. Hämtad från Funktionsrätt Sveriges hemsida 2024-12-12.

<https://funktionsratt.se/wp-content/uploads/frs/2024/11/skrivelse-arbetsmarknadsministern-nov-2024-1.pdf>

Delegationen mot arbetslivskriminalitet (2024): Utkast till slutbetänkande. Hämtad via TCO:s nätverk för arbetsmarknadspolitik och a-kassa (Teams) 2024-12-17.

[https://tcotco.sharepoint.com/:w:/r/sites/TCOsntverkfrarbetsmarknadspolitikochakassa/\\_layouts/15/Doc.aspx?sourcedoc=%7B0A3776CF-4B83-4389-A198-CB697255B747%7D&file=6%20%C3%85tg%C3%A4rder%20mot%20arbetslivskriminalitet.docx&action=default&mobileredirect=true](https://tcotco.sharepoint.com/:w:/r/sites/TCOsntverkfrarbetsmarknadspolitikochakassa/_layouts/15/Doc.aspx?sourcedoc=%7B0A3776CF-4B83-4389-A198-CB697255B747%7D&file=6%20%C3%85tg%C3%A4rder%20mot%20arbetslivskriminalitet.docx&action=default&mobileredirect=true)